

Analiza Ośrodka Badań Azji Centrum Badań nad Bezpieczeństwem Akademii Sztuki Wojennej

Numer 2 | marzec 2020

Wpływ spowolnienia gospodarczego w Chinach na polską gospodarkę w krótkim okresie

Wprowadzone przez chińskie władze w celu powstrzymania epidemii SARS-CoV-2 (odtąd: koronawirusa) obostrzenia wpłynęły bardzo niekorzystnie na chińską gospodarkę. Przyjęły one postać obowiązkowego wstrzymania pracy przez zakłady produkcyjne i firmy usługowe oraz drastycznych ograniczeń w przepływie towarów i osób. W efekcie w pierwszych dwóch miesiącach br. miał miejsce spadek produkcji, inwestycji i wzrost bezrobocia oraz spadek eksportu i importu. Do połowy marca sytuacja uległa poprawie. Większość przedsiębiorstw podjęła działalność, pewnemu złagodzeniu uległy zakłócenia w procesach logistycznych, a chińskie władze wdrożyły pakiety pomocowe dla przedsiębiorstw.

Sytuacja daleka jednak jest od pełnej stabilizacji, a bezpośrednie skutki spowolnienia gospodarczego w Chinach wpłyną na sytuację gospodarczą w Polsce w ciągu najbliższych 2-3 miesięcy przede wszystkim jako efekt istotnego osłabienia wymiany handlowej, poprzez:

1. Zaburzenia w procesach logistycznych oraz wzrost cen transportu.
2. Opóźnienia w realizacji zamówień przez chińskich dostawców i możliwe niedobory pewnych grup towarów w Polsce.
3. Spadek polskiego eksportu spowodowany spadkiem popytu na towary importowane.
4. Możliwe bankructwa chińskich przedsiębiorstw i wzrost ryzyka transakcyjnego.

W najbliższych 2-3 miesiącach polska gospodarka będzie w ograniczonym stopniu bezpośrednio dotknięta skutkami zwolnienia gospodarczego w Chinach. Najpoważniejsze zagrożenia stanowią opóźnienia w realizacji zamówień przez chińskich dostawców oraz zaburzenia w procesach logistycznych. Będą one najszerzej odczuwalne w takich grupach produktowych jak: wyroby elektroniczne i optyczne, urządzenia elektryczne, odzież, tekstylia i wyroby ze skóry.

Negatywne skutki tej sytuacji mogą jednak również mocno dotknąć przedsiębiorstwa z innych branż. Nawet jeśli import z Chin pod względem wartości jest ograniczony, ale importowane materiały lub surowce są niezbędne w procesie produkcyjnym, a nie mogą być pozyskane w drodze substytucji od innych dostawców krajowych lub zagranicznych. Te czynniki mogą sprawić, że w drugim kwartale 2020 r. w tych branżach może dojść do wstrzymania produkcji i niedoborów towarów na rynku. Straty mogą również ponieść importerzy, dystrybutorzy, hurtownicy i sprzedawcy detaliczni dóbr finalnych. Są jednak realne szanse na złagodzenie ich skutków. Zaburzenia w transporcie dotyczą branży logistycznej, w której przedsiębiorstwa operują na stosunkowo niewielkich marżach i wahania w wolumenie obsługiwanych przesyłek mają wpływ na płynność finansową.

Ekspozycja polskich eksporterów na rynek chiński jest bardzo ograniczona i negatywne skutki dotkną niewielkiego kręgu branż i przedsiębiorstw. Dobra inwestycyjne lub produkty pośrednie stanowią większość grup produktowych o stosunkowo wysokim udziale eksportu do Chin w łącznym eksporcie. Zależnie od rozwoju sytuacji spadek eksportu w najbliższych miesiącach mogą odnotować np. KGHM, Lasy Państwowe albo Synthos. Dla polskich przedsiębiorstw ważna będzie również sytuacja w niemieckim sektorze produkcyjnym. Niemcy są głównym ogniwem w pośrednim polskim eksporcie do Chin. Stąd też utrzymanie niemieckiego eksportu do Chin jest istotne dla polskiego przemysłu motoryzacyjnego i maszynowego. W porównaniu z Czechami i Węgrami Polska wydaje się być natomiast dość odporna na negatywne skutki wstrzymania bezpośredniej wymiany handlowej z Chinami z powodu niższej ekspozycji.

Wiele chińskich przedsiębiorstw – zarówno w sektorze produkcyjnym jak i handlowym i usługowym – boryka się z problemami finansowymi. W celu wsparcia przedsiębiorstw (szczególnie MŚP) w utrzymaniu płynności finansowej władze w Pekinie wdrażają działania, które obniżają wysokość płaconych świadczeń społecznych i danin publicznoprawnych i oferują preferencyjne kredyty z odroczonymi terminami płatności. Jeśli wskutek słabego popytu z zagranicy lub niewielkiego odbicia popytu krajowego chińskie przedsiębiorstwa nie będą uzyskiwały w najbliższych miesiącach przychodów może mieć miejsce fala bankructw, co istotnie podwyższa ryzyko transakcyjne zarówno dla polskich importerów jak i eksporterów. Wahania wartości dolara do złotówki i prawdopodobny jej wzrost oznaczają dodatkowo zwiększone ryzyko walutowe, szczególnie dla importerów.

Bezpośredni wpływ sytuacji w Chinach na polską gospodarkę będzie w najbliższych 2-3 miesiącach ograniczony i stosunkowo niewielki w porównaniu do:

- wpływu ograniczeń w działalności gospodarczej i mobilności społeczeństwa w Polsce, wprowadzonych w ze względu na zagrożenie epidemiczne;
- wpływu spowolnienia w Europie, spowodowane ograniczeniami w aktywności gospodarczej, jakie będą miały miejsce w najbliższych tygodniach lub nawet miesiącach.

Jeśli jednak w Chinach nastąpi nawrót epidemii i ponownie zostaną wprowadzone obostrzenia w aktywności gospodarczej lub przedłużą się lub pogłębią zaburzenia procesów logistycznych na trasach między Polską i Chinami, skutki zakłóceń w wymianie handlowej z Chinami będą już bardziej odczuwalne.

Wprowadzone przez chińskie władze w celu powstrzymania epidemii koronawirusa obostrzenia wpłynęły bardzo niekorzystnie na chińską gospodarkę. Aktywność większych przedsiębiorstw była niższa niż w czasie kryzysu finansowego w 2008 r.¹ Wskaźnik aktywności produkcyjnej przedsiębiorstw Caixin PMI, który w większym stopniu uwzględnia sytuację małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych, zanurkował do poziomu 40,3². Również sektor usług, który miał być motorem napędowym chińskiej gospodarki, boryka się

z problemami poważniejszymi niż sektor produkcyjny.³ Chiński eksport spadł za okres styczeń-luty o 17,2 proc. rdr, a import o 4 proc. rdr.⁴ Eksperci wskazują, że rzeczywista skala negatywnych skutków może być większa⁵. W chińskich mediach pojawiają się opinie, że wzrost gospodarczy w skali roku będzie niższy niż pierwotnie zakładany przez kierownictwo partyjne⁶. Spadek produkcji, inwestycji i wzrost bezrobocia sugerują 9-13 proc. spadek PKB w pierwszych dwóch miesiącach roku⁷.

Zatrzymanie na kilka tygodni całej gospodarki zablokowało realizację zamówień eksportowych, które miały być wysłane po zakończeniu świąt Chińskiego Nowego Roku⁸. W pierwszych tygodniach marca stan chińskiej gospodarki uległ jednak istotnej poprawie. Zatrzymanie wzrostu liczby zachorowań skłoniło władze do stopniowego wycofywania ograniczeń w ruchu osób i towarów na terenie całego kraju za wyjątkiem najbardziej dotkniętej epidemią prowincji Wuhan. Według oficjalnych danych pochodzących z drugiej połowy lutego około 70 proc. ankietowanych firm wznowiło działalność⁹. W końcu lutego pracę miało podjąć ponad 80 proc. przedsiębiorstw znacznie większych rozmiarów¹⁰, a w połowie marca w całym kraju z wyłączeniem prowincji Hubei miało podjąć działalność już ponad 90 proc. przedsiębiorstw¹¹. Do rzetelności chińskich danych rządowych należy jednak podchodzić z ostrożnością¹². Nawet jeśli przedsiębiorstwa wznawiają działalność borykają się z poważnymi niedoborami pracowników, brakami surowców i komponentów, a w rezultacie wykorzystują zaledwie część swoich mocy produkcyjnych¹³. Chińskie przedsiębiorstwa mają również do odrobienia poważne zaległości z poprzednich tygodni zanim podejmą realizację nowych zamówień.

Trwający kilka tygodni szok po stronie podażowej przekłada się również na popyt. Nie wszyscy pracownicy otrzymują pełne czy choćby częściowe wypłaty podczas okresu przymusowego urlopu, co oznacza brak dochodów i konieczność korzystania z oszczędności a zakłady pracy zapowiadają zwolnienia lub cięcia płac nawet o 1/3 lub więcej¹⁴. Wiele firm wciąż pozostaje zamkniętych, np. tylko 60 proc. przedsiębiorstw świadczących usługi dla ludności podjęło pracę¹⁵. W najbliższych miesiącach przewiduje się również wzrost inflacji¹⁶, która dodatkowo wpłynie negatywnie na wysokość dochodu rozporządzalnego. W partyjnych mediach podkreśla się silne fundamenty chińskiej gospodarki, której

przejściowe problemy, takie jak epidemia, nie są w stanie podważyć i które zostaną rozwiązane dzięki proaktywnym działaniom kierownictwa KPCh¹⁷. Działania te są rzeczywiście prowadzone i zdają się już przynosić pewne efekty, ale ich skuteczność zależy od skali zaangażowania państwa i głębokości kryzysu oraz braku nawrotu epidemii. Należy jednak liczyć się z istotnym spadkiem nastrojów konsumentów i popytu¹⁸.

Bezpośrednie skutki spowolnienia w Chinach wpłyną na sytuację gospodarczą w Polsce w ciągu najbliższych 2-3 miesięcy przede wszystkim jako efekt gwałtownego osłabienia wymiany handlowej, poprzez:

1. Zaburzenia w procesach logistycznych oraz wzrost cen transportu.
2. Opóźnienia w realizacji zamówień przez chińskich dostawców i możliwe niedobory pewnych grup towarów w Polsce.
3. Spadek polskiego eksportu spowodowany spadkiem popytu na towary importowane.
4. Bankructwa chińskich przedsiębiorstw i wzrost ryzyka transakcyjnego.

Zakłócenia strony podażowej w Chinach mogą mieć również konsekwencje dla kształtu polskiej współpracy gospodarczej z Chinami w dłuższej perspektywie w postaci większej dywersyfikacji geograficznej dostawców i związanych z tym przeobrażeń w łańcuchach dostaw oraz zmian w organizacji produkcji i polityce magazynowej przedsiębiorstw. Mogą również prowadzić do większej dywersyfikacji rynków eksportowych w Azji, co byłoby korzystne ze względu na relatywną większą otwartość innych państw na polskie produkty¹⁹. Nie jest wykluczone, że te zmiany doprowadzą także do większego wykorzystania nowoczesnych kanałów eksportu do Chin przez polskie firmy; do takich należy np. e-commerce transgraniczny. Przyspieszenie robotyzacji i cyfryzacji chińskiej gospodarki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii jak sztuczna inteligencja mogą z kolei znacząco zwiększyć jej konkurencyjność wobec polskiej²⁰. Wysoka niepewność co do dalszego rozwoju sytuacji gospodarczej nie pozwala na określenie prawdopodobieństwa zajścia, charakteru i zakresu tych zmian, jednak należy mieć na uwadze, że mogą one być głębsze niż te, które będą widoczne w najbliższych miesiącach.

Bezpośredni wpływ sytuacji w Chinach na polską gospodarkę będzie ograniczony w porównaniu do wpływu ograniczeń w działalności gospodarczej i mobilności społeczeństwa wprowadzonych ze względu na zagrożenie epidemiczne w Polsce oraz w porównaniu do wpływu spowolnienia gospodarczego w Europie na polską gospodarkę²¹.

Zaburzenia w procesach logistycznych

Decyzja władz ChRL o zamknięciu zakładów produkcyjnych po zakończeniu świąt Chińskiego Nowego Roku w połączeniu z drastycznymi ograniczeniami w transporcie towarów i ruchu osób doprowadziły do zaburzeń procesów logistycznych. Wstrzymanie wysyłek eksportowych wymusiło odwołanie wielu rejsów. Drastyczne spowolnienie w obsłudze statków w portach wynikające głównie z niedoborów pracowników portowych oraz kierowców w lokalnych firmach spedytorskich doprowadziło do wielodniowego przetrzymywania statków na redach portowych, również tych przewożących kontenery chłodnicze²². W ostatnich tygodniach sytuacja ustabilizowała się i wróciła do normy, jednak przetrzymanie statków zaburzyło przepływ kontenerów. W efekcie ich dostępność w portach morskich Europy jest na najniższym notowanym do tej pory poziomie, co znacznie utrudnia eksport towarów do Chin²³ i powoduje wzrost kosztów transportu, gdyż armatorzy wprowadzili dodatkowe opłaty sezonowe²⁴.

Skutki zaburzeń dotyczą zarówno importerów jak i eksporterów. W marcu było widoczne niewielkie odbicie w stawkach frachtowych za transport kontenerów wysyłanych z Szanghaju oraz względna ich stabilizacja ogólnie z chińskich portów²⁵. Importowe stawki frachtowe do Polski na kwiecień wzrosną w porównaniu do marca²⁶ i będą wyższe nawet niż stawki w maju ub.r.²⁷ Oznacza to, że wobec normalizacji sytuacji w Chinach armatorzy liczą na pewne zwiększenie wolumenu przewozów, częstotliwości rejsów i przychodów, co jak na razie znajduje również potwierdzenie w wartości wskaźników frachtów morskich²⁸. Zbieg epidemii w Chinach ze świętami Chińskiego Nowego Roku, które pociągają za sobą okresowe zwolnienie aktywności gospodarczej sprawił, że skutki zaburzeń w transporcie morskim nie są jeszcze mocno odczuwalne w polskich portach, ale spedytory obawiają się pogorszenia sytuacji²⁹. Pomimo że usunięto już większość przeszkód w lokalnym przewozie

towarów i osób, problemem wciąż są przewozy towarów między zakładami produkcyjnymi a portami w Chinach. Jest tak ze względu na niedobory kierowców w firmach spedytorskich, co obniża przepustowość transportu lokalnego oraz wciąż obowiązujące pewne ograniczenia w transporcie między prowincjami³⁰. Poważnym problemem dla polskich firm spedycyjnych obsługujących dostawy z Chin jest przesunięcie terminów zakończenia procesów produkcyjnych w chińskich firmach i zmniejszenie wolumenu wysyłek. Utrudnienie to może utrzymać się przez najbliższe tygodnie. Dla Portu Gdańsk może to oznaczać 20-30 proc. spadek obrotów w marcu i również zmniejszone obroty w kwietniu³¹.

Zawieszenie lotów pasażerskich ma również swoje poważne reperkusje dla transportu lotniczego³². Połowa towarów przewożonych powietrzem jest transportowana w lukach towarowych samolotów pasażerskich. Wobec zawieszenia wielu lotów transportowych i jednoczesnego podjęcia produkcji przez chińskie fabryki zapotrzebowanie na transport lotniczy znacznie wzrosło, a wobec ograniczonych dostępnych mocy przewozowych stawki znacząco wzrosły³³. Firmy spedytorskie szukają rozwiązań m.in. oferując najem samolotów pasażerskich do przewozu cargo³⁴, jednak nie sprawi to drastycznej ogólnej poprawy sytuacji. Wzrost kosztu transportu lotniczego przełoży się na ceny towarów. Wielkości wolumenu frachtów i przychody przewoźników są również poważnie zagrożone bardzo możliwym znacznym spadkiem popytu na importu z Chin i spadkiem wolumenu eksportu wskutek zwolnienia gospodarczego³⁵. W pewnym stopniu rozwiązaniem problemów byłby transport kolejowy między Chinami a Europą, którego zaburzenia dotknęły w mniejszym stopniu³⁶. Jednak ze względu na ograniczoną przepustowość możliwości transportu kolejowego są i będą w porównaniu z potrzebami ograniczone, a zwiększony popyt wywiera presję na wzrost cen transportu³⁷. To z kolei ogranicza użyteczność korzystania z tego kanału na skalę pozwalającą na wyrównanie w dłuższej perspektywie poważnych zatorów w transporcie morskim.

Opóźnienia procesów produkcyjnych w Chinach i niedobory towarów z importu

Polska importuje z Chin zarówno dobra konsumpcyjne jak również dobra pośrednie wykorzystywane w dalszej produkcji. Kilkutygodniowe przesunięcie w produkcji w Chinach

będzie miało niekorzystny wpływ zarówno na kondycję przedsiębiorstw handlowych jak również przedsiębiorstw z sektora produkcyjnego. Już w początkach marca organizacje przedsiębiorców i niektóre firmy informowały o spadku zapasów materiałów i półproduktów importowanych z Chin³⁸. Obserwowana w Chinach w ostatnich tygodniach stabilizacja sytuacji w sektorze produkcyjnym jest elementem, który obniża ryzyko w dłuższej perspektywie. W krótkim horyzoncie najbliższych 2-3 miesięcy istnieje jednak ryzyko wstrzymania produkcji w części branż polskiego przemysłu ze względu na kilkutygodniowe nawet przesunięcie w czasie procesów produkcyjnych w Chinach. Towary, które miały być wysyłane w lutym zostaną być lub będą wysyłane z kilkutygodniowym opóźnieniem w marcu lub w kwietniu. Po pozytywnej stronie należy wziąć pod uwagę, że część przedsiębiorstw biorąc pod uwagę specyfikę okresu świątecznego w Chinach w tym okresie robi większe zapasy, co wpływa na złagodzenie niekorzystnych skutków³⁹. Zaburzenia procesów logistycznych jednak dodatkowo zwiększają ryzyko i mogą również niekorzystnie wpłynąć na koszty zwłaszcza w wypadku towarów transportowanych drogą lotniczą. Wiele zakładów produkcyjnych w Chinach jeszcze nie dysponuje pełną mocą produkcyjną lub nawet jeśli nią dysponuje to ich procesy produkcyjne mogą być opóźnione ze względu na braki w dostawach materiałów lub komponentów od dostawców, jeśli ci borykają się z problemami. Oznacza to, że proces realizacji zamówień składanych obecnie również w wielu przypadkach będzie dłuższy niż zazwyczaj, co tylko w pewnym stopniu może być złagodzone przez spadek zamówień zagranicznych i krajowych wynikający z ogólnego spadku popytu. W efekcie działania tych czynników w najbliższych tygodniach w niektórych branżach może dojść do wstrzymania produkcji i niedoborów towarów na rynku. Są jednak realne szanse na złagodzenie ich skutków do końca drugiego kwartału br.⁴⁰

Ogólna ekspozycja polskiej gospodarki na import z Chin jest stosunkowo wysoka, gdyż udział Chin w łącznym polskim imporcie wynosi obecnie ponad 12,43 proc.⁴¹, a Chiny są drugim co do wielkości eksporterem (dane za 2019 r.). Jednak ze względu na bardzo zróżnicowany poziom zależności w poszczególnych branżach lub grupach produktowych wpływ zaburzeń w chińskiej gospodarce i logistyce będzie odmienny niż wynikałoby to wprost z udziału w imporcie. Jednym ze sposobów oceny wpływu opóźnień na produkcję w Polsce jest analiza relacji importu dóbr pośrednich z Chin w całości zużycia pośredniego

danej branży, która pokazuje jaka część wszystkich komponentów, półproduktów, surowców etc. zużywanych w procesie produkcji pochodzi z importu z Chin. Najbardziej zagrożone w wyniku zaburzeń importu są zakłady zajmujące się produkcją komputerów⁴², wyrobów elektronicznych i optycznych, produkcji urządzeń elektrycznych oraz produkcji ubrań, tekstyliów i wyrobów ze skóry. Te branże odpowiadają łącznie za ok. 9% całkowitej produkcji polskiego przemysłu i za ok. 2,3% tworzonych wartości dodanej.⁴³ Według szacunków potencjalna strata w sprzedaży spowodowana zakłóceniami w Chinach może sięgnąć 35,6 proc. dla komputerów i innych wyrobów elektronicznych, a 24,6 proc. dla skór i wyrobów z nich. Jednym z kluczowych segmentów, w których zwolnienie produkcji w Chinach i problemy w transporcie mogą być szczególnie dotkliwe są leki. Polscy producenci są zależni od chińskich dostawców pod względem dostaw surowców i substancji aktywnych⁴⁴. Piątego marca Ministerstwo Zdrowia opublikowało listę leków i innych produktów medycznych potrzebnych do leczenia chorych na COVID-19⁴⁵.

Ryzyko wpływu zakłóceń w wymianie handlowej na eksport do Polski można również ocenić z punktu widzenia poziomu zależności od importu z Chin do wartości importu i ilości pozycji produktów importowanych, co zaprezentowano w tabeli poniżej⁴⁶.

Udział i wartość importu z Chin według grup pozycji										
Udział w imporcie	0-10%	10-20%	20-30%	30-40%	40-50%	50-60%	60-70%	70-80%	80-90%	90-100%
Liczba pozycji	605	149	84	74	61	27	31	19	11	7
Wartość importu (mln usd)	3,747	5,106	4,852	3,550	8,777	2,152	3,424	323	562	122
Średnia wartość na pozycję (mln usd)	6,2	34,3	57,8	48,0	143,9	79,7	110,4	17,0	51,1	17,4
Opracowano na podstawie danych GUS										

Niemal absolutna zależność od importu z Chin ma miejsce w 7 pozycjach, z których najważniejszą - o wartości niemal 90 mln USD - stanowią kwiaty sztuczne: produkt, którego brak na rynku ma stosunkowo niewielkie znaczenie, podobnie jak parasole o wartości 29.5 mln USD. W kolejnym przedziale (80-90%) kluczowe znaczenie mają urządzenia ciekłokrystaliczne, narzędzia optyczne i lasery o wartości niemal 386 mln USD. W znacznej mierze są to komponenty wykorzystywane do produkcji i ich brak może mieć znaczny negatywny wpływ. Pozostałe pozycje należą do produktów konsumenckich nie pierwszej potrzeby jak sprzęt wędkarski, termosy, ognie sztuczne, ramy do obrazów, sztuczne futra.

W kolejnej grupie również przeważają produkty konsumenckie, bez których można się obyć przez dłuższy czas jak rękawiczki, statuetki, intarsje, kapelusze oraz produkty ważne lecz nie pierwszej potrzeby jak wózki dziecięce oraz naczynia stołowe i kuchenne. W tej grupie znajdują się natomiast dwa produkty istotne z punktu widzenia procesów produkcyjnych i produktów potrzebnych na rynku: glikozydy oraz grafit sztuczny i grafit naturalny. W przedziale o 60-70 proc. poziomie zależności od importu z Chin są trzy grupy produktów o kluczowym znaczeniu dla współczesnej gospodarki, telefony i części do telefonów o wartości 1 mld 785 mln USD, obwody drukowane o wartości 269 mln USD oraz lampy oświetleniowe i żarówki do użytku indywidualnego i przemysłowe. Przy wysokiej zależności od chińskich dostawców brak jest jednocześnie możliwości szybkiej i wystarczającej substytucji (nie dotyczy to tylko telefonów), co stawia te produkty w grupie wysokiego ryzyka. Jeśli chodzi o telefony komórkowe na rynku polskim dominują marki chińskie oraz Samsung i Apple, z których tylko Samsung jest w znacznym stopniu uniezależniony od chińskich poddostawców⁴⁷. W kolejnym przedziale produktami o najwyższej wartości są części i akcesoria do komputerów i innych podobnych urządzeń o wartości 1 mld 127 mln, z których wiele jest niezbędne do ich działania lub korzystania z niezbędnych funkcjonalności. W kolejnym przedziale o zależności od Chin na poziomie 50-60 proc. znajdują się komputery i inne tym podobne urządzenia o wartości 1 mld 725 mln USD, sprzęt telekomunikacyjny do komunikacji przewodowej o wartości 2 mld 230 mln USD oraz telewizory, odbiorniki radiowe o wartości 831 mln USD. Są to grupy kluczowe i choć tylko nieco połowa tych produktów pochodzi z Chin, to jednak trzeba mieć na uwadze, że w przypadku telewizorów alternatywnym źródłem może być Korea Południowa, która znajduje się obecnie w podobnej sytuacji jak Chiny. Jest zaś chodzi o komputery, niektóre podzespoły są produkowane głównie w Chinach, co oznacza, że nawet jeśli dla wielu innych będą źródła alternatywne to nie jest to wystarczające rozwiązanie. W tym przedziale znajdują się również rowery (o wartości 523 mln USD).

Problemy z opóźnieniami realizacji eksportowych w Chinach mogą dotknąć polską gospodarkę również pośrednio. Nabywane w Chinach surowce, komponenty i inne dobra pośrednie są wykorzystywane w procesach produkcyjnych w innych państwach, które eksportują następnie do Polski dobra finalne lub wyżej przetworze dobra pośrednie. Skala

możliwych zaburzeń z tego tytułu jest trudna do oszacowania. Pewnym barometrem może być dynamika importu z Chin innych istotnych polskich partnerów handlowych jak szczególnie Niemcy, ale również Wielka Brytania, Włochy, Holandia i Francja. Pierwsze dane za marzec, które mogą rzucić światło na tą kwestię będą dostępne na początku kwietnia. Należy również mieć na uwadze, że w wypadku skomplikowanych produktów brak nawet nielicznych komponentów o niewielkiej wartości może prowadzić do zablokowania całego procesu produkcyjnego. Wskazanie takich produktów na podstawie danych statystycznych jest niemal niemożliwe, co utrudnia jednoznaczną ocenę zakresu wpływu ekspozycji importowej na Chiny na polski sektor produkcyjny.

O ile z punktu widzenia procesów produkcyjnych znaczne ograniczenia lub nawet wstrzymanie importu z Chin mają stosunkowo niewielkie znaczenie w krótkim terminie to braki dostaw produktów konsumenckich oznaczają dla wielu importerów dystrybutorów, hurtowników i sprzedawców detalicznych utratę przychodów. Należy jednak mieć na uwadze, że w sytuacji znacznych ograniczeń w prowadzeniu działalności handlowej wprowadzonych ze względu na stan zagrożenia epidemicznego w Polsce te ostatnie mają w krótkim okresie 2-3 miesięcy o wiele bardziej negatywny wpływ niż częściowe problemy z dostawami z Chin.

Należy podkreślić, że na tle państw Europy-Środkowowschodniej Polska wydaje się być stosunkowo odporna na negatywne skutki wstrzymania bezpośredniej wymiany handlowej z Chinami. Wstrzymanie produkcji w branżach, w których udział importu z Chin wynosi ponad 10 proc. zużycia pośredniego może spowodować w sali roku na Węgrzech spadek tempa wzrostu PKB o 3,6 pkt. proc., w Czechach o 3,1 pkt. proc. i 1,5 pkt. proc. w Rumunii⁴⁸. Przy założeniu, że wstrzymanie dostaw trwałoby przez 3 miesiące przy braku substytucji zagranicznej i zapasów i dotyczyłoby tylko połowy wszystkich produktów, spadek rocznego PKB mógłby wynieść ok. 0,2 proc.⁴⁹

Wpływ pandemii koronawirusa na eksport do Chin

Bezpośrednia zależność polskiej gospodarki od eksportu do Chin jest stosunkowo niewielka. Udział Chin w bezpośrednim polskim eksporcie wynosi zaledwie 1,12 proc.⁵⁰ i zaburzenia mogą mieć znaczenie w niektórych tylko grupach produktowych. Zakładając niezwykle mało prawdopodobny scenariusz, że spowolnienie w Chinach przyczyniłoby się do całkowitego wstrzymania importu towarów z Polski przez okres jednego roku, mogłoby to spowodować maksymalny spadek dynamiki polskiego PKB o ok. 0,4 pkt. proc. w skali całego roku⁵¹.

Grupa produktów, w których zależność polskiego eksportu od Chin jest niemal całkowita (pow. 80 proc) obejmuje zaledwie trzy pozycje, z których znacznie większą wartość eksportu jest w rudach i koncentratkach ołowiu (prawie 26 mln USD) oraz graficie naturalnym (ok. 2,5 mln USD). W grupie bardzo wysokiej zależności (między 60 a 80 proc.) znajdują się również tylko trzy pozycje obejmujące fosforki, tlenki i wodorotlenki żelaza oraz kamienie miedziowe i miedź wytrąconą o łącznej wartości nieco ponad 31 mln USD. Największy wpływ spowolnienia w Chinach może odczuć KGHM, który jest mocno uzależniony od chińskich odbiorców z ponad 36 proc. eksportem miedzi rafinowanej o wartości niemal 640 mln USD, aczkolwiek wpływ ten może być wytłumiony w zależności od warunków podpisanych umów długoterminowych⁵². Negatywne skutki mogą również odczuć Lasy Państwowe. Ponad 30 proc. eksportu polskiego drewna o wartości ponad 121 mln USD było skierowane do Chin. W tym zakresie znajdują się również elektryczne piece przemysłowe. Nie powinien natomiast być zagrożony eksport heparyny (o wartości ponad 12 mln USD). W grupie produktów o zależności od eksportu do Chin między 10 a 20 proc. udziału eksportu do Chin znajdują się głównie maszyny i inne dobra inwestycyjne oraz produkty pośrednie o wartości 330 mln USD, które w krótkim terminie będą nieco mniej podatne na spadek popytu niż dobra konsumpcyjne między innymi części do maszyn liczących i biurowych o (wartość ok. 104 mln USD) oraz produkty z kamieni i innych minerałów. W tej grupie jest również kauczuk syntetyczny o wartości ponad 66 mln USD, którego głównym eksporterem jest Synthos⁵³. Z produktów rolno-spożywczych: serwatka (28,5 mln USD) oraz żywy drób (ok 11,5 mln USD), z udziałem w rynku chińskim na poziomie ok. 13 proc. Dla żywego drobiu jednak rynek chiński jest już zamknięty z powodu wystąpienia w Polsce ptasiej grypy⁵⁴. Z produktów, których ekspozycja na chiński rynek jest niższa niż 10 proc. można wskazać

mleko (o wartości 47 mln USD) i pierze (ponad 10 mln USD). Stosunkowo wysoki jest również eksport sprzętu medycznego o wartości ponad 52 mln USD i transformatorów ponad 71 mln USD, ale te grupy wydają się dużo mniej podatne na skutki zwolnienia⁵⁵. Należy również mieć na uwadze, że niemożność sprzedaży do Chin będzie bardziej dotkliwa w tych segmentach, w których Polska ma nadwyżkę. W grupach produktowych, w których występuje deficyt w handlu przy ograniczeniu importu z Chin z powodu zaburzeń producenci mogą przekierować produkcję na rynek krajowy⁵⁶.

Dla polskich przedsiębiorstw szczególnie istotna jest sytuacja w niemieckim sektorze produkcyjnym. Niemcy wskazywane są jako główne ogniwo w pośrednim polskim eksporcie do Chin, co jest uzasadnione ze względu na silne powiązania gospodarcze i umiejscowienie Polski w ramach niemieckich łańcuchów dostaw i tworzenia wartości⁵⁷. Wyprodukowane w Polsce towary na różnym poziomie przetworzenia są eksportowane do Chin pośrednio przez podmioty niemieckie albo jako materiały lub komponenty wykorzystane w procesie produkcyjnym albo jako produkty zmontowane lub poddane w nieznacznym stopniu modyfikacjom i przepakowaniu. Chiny są kluczowym rynkiem eksportowym dla niemieckiego przemysłu. Dotyczy to głównie przemysłu motoryzacyjnego oraz maszynowego. Może mieć to przełożenie na kondycję niemieckiej gospodarki oraz może mieć wpływ na polski eksport do Niemiec. Jednocześnie spowolnienie gospodarcze na rynku chińskim może utrudnić próby konkurencyjności polskich przedsiębiorstw z niemieckimi o chińskie zamówienia, w takich branżach jak przemysł maszynowy czy elektromaszynowy, ale również urządzeń do pomiarów precyzyjnych, mebli czy produktów przemysłu chemicznego i kosmetycznego⁵⁸. Przy wysokim stanie niepewności co do rozwoju sytuacji nie jest możliwe prognozowanie dokładnych możliwych strat polskiego eksportu z tego tytułu w najbliższych miesiącach. W bardzo mało prawdopodobnym scenariuszu całkowitego wstrzymania eksportu wyłącznie niemieckich produktów przemysłu motoryzacyjnego do Chin w 2020 r. spadek całkowitego eksportu z Polski mógłby wynieść 0,3% w skali całego roku przy obniżeniu dynamiki PKB o 0,1 pkt. proc.⁵⁹

Już w lutym br. obserwowano spadek zamówień eksportowych w strefie euro, jednak nie było możliwe jednoznaczne stwierdzenie, na ile jest to efekt spadku zamówień z Chin

spowodowanych epidemią koronawirusa, a na ile słabością wymiany handlowej w obrębie strefy euro⁶⁰. Niemiecki eksport od lat stanowi około połowy całego unijnego eksportu do ChRL. W tym samym okresie odnotowano opóźnienia w terminach dostaw, a część niemieckich firm była zmuszona ograniczyć produkcję ze względu na niewystarczające zasoby komponentów używanych w procesie produkcyjnym. Jeśli zakłócenia w dostawach między Chinami a strefą euro (w szczególności Niemcami) będą się nasilać w najbliższych miesiącach, może to spowodować spowolnienie w sektorze przetwórczym, a co za tym idzie spadek zapotrzebowania na wytwarzane w Polsce dobra pośrednie wykorzystywane w niemieckim sektorze przetwórczym⁶¹. Ogromne znaczenie będzie również miała skala kryzysu gospodarczego w Niemczech i to, jakie Berlin podejmie środki zaradcze⁶².

Wzrost ryzyka transakcyjnego

Przed chińskimi producentami stoją też nowe problemy – rozprzestrzenianie się wirusa na świecie, szczególnie w gospodarkach rozwiniętych, może spowodować gwałtowne zwolnienie gospodarcze i drastyczny spadek zamówień⁶³. Jedna trzecia chińskich MŚP ma zasoby gotówki wystarczające na pokrycie zaledwie miesięcznych kosztów, a kolejna jedna trzecia na dwa miesiące⁶⁴. Chińskie przedsiębiorstwa produkujące na eksport i kierujące ofertę do klienta biznesowego pracują na formach płatności, które wymagają często ich zaangażowania finansowego, podczas gdy całość lub część należności wpływa na ich konto w kilka tygodni lub nawet kilka miesięcy po wysyłce. Opóźnienia w podjęciu produkcji i wynikające z nich opóźnienia w dostawach oznaczają opóźnienia w otrzymaniu należności. Mimo rozwoju elektronicznych metod komunikacji wiele umów wciąż jest zawieranych podczas bezpośrednich spotkań i negocjacji, a w sytuacji wstrzymania lotów międzynarodowych nie można liczyć na przybycie klientów. Brak zaliczek albo kontraktów, pod które można zaciągnąć kredyty powoduje rosnące ryzyko utraty płynności finansowej. Prywatne firmy, szczególnie małe i średnie, mają trudności z uzyskaniem kredytów i innych form pomocy finansowej, żeby przetrwać okres trudności gospodarczych. Połowie chińskich sprzedawców detalicznych grozi zapaść finansowa w ciągu najbliższych kilku miesięcy do pół roku⁶⁵, co może pociągnąć za sobą falę bankructw również w sektorze produkcyjnym.

Chińskie władze wprowadziły znaczne ulgi dla przedsiębiorstw: obniżenie świadczeń społecznych do czerwca, zwiększenie puli kredytów, cięcia stóp procentowych oraz zalecenia odroczenia spłaty kredytów aż do lipca, które wpływają na poprawę sytuacji⁶⁶, ale niekoniecznie okażą się wystarczające. Realizacja zamówienia trwa często kilka tygodni, a czasem miesiące, co znacząco podnosi ryzyko transakcyjne dla polskich importerów. Jest tak szczególnie w wypadku segmentu małych i średnich przedsiębiorstw, gdyż w wypadku pogorszenia się sytuacji lub bankructwa chińskiego partnera będą one miały bardzo ograniczone możliwości skutecznej reakcji⁶⁷. Straty spowodowane przepadkiem wpłaconych zaliczek czy brakiem dostaw z Chin mogą być dodatkowym elementem, który pogorszy sytuację finansową polskiej firmy. Dodatkowym czynnikiem, który powinny wziąć pod uwagę większe firmy, które prowadzą z Chinami transakcje większych rozmiarów jest traktowanie przez chińskie władze koronawirusa jako siły wyższej. Oznacza to, że chińskie firmy będą otrzymywały specjalne zaświadczenia zwalniające je częściowo lub w całości z odpowiedzialności z tytułu niewywiązania się z zobowiązań⁶⁸, z których już skwapliwie korzystają⁶⁹. Chińska firma może skorzystać z tych zaświadczeń w postępowaniu przed chińskimi sądami oraz trybunałami arbitrażowymi orzekającymi według prawa chińskiego, ale nie tylko. Chińskie sądy mogą również skorzystać z klauzuli nadzwyczajnej zmiany okoliczności⁷⁰.

Ze względu na długotrwałość procesów produkcyjnych i logistycznych przy obrocie handlowym polskie przedsiębiorstwa są obecnie również narażone na wzrost ryzyka walutowego. Groźba recesji w Europie wywindowała ceny dolara i w ciągu ostatnich dwóch tygodni kurs na parze PLN/USD wzrósł o niemal 14 proc. z 3,77 do 4,29 PLN za dolara⁷¹. Dalszy wzrost wartości dolara grozi wzrostem ceny produktu wyrażonej w Polsce w PLN, co może spowodować utratę większości zysków, a w wypadku produktów niskomargowych - straty. Problem dotyczy głównie importerów, którzy nie zabezpieczyli się przed możliwym skokiem cen walut a rozliczenia (lub większość rozliczeń) z chińskim partnerem będą dokonywane tuż przed lub po realizacji zamówienia. Wzrost wartości dolara może być natomiast korzystny dla eksporterów.

Łukasz Sarek – analityk ds. gospodarki Chin w Ośrodku Badań Azji

- ¹ Yuan Yang, Katherine Hill, *China factory index hits record low on coronavirus*, Financial Times, 29.02.2020, <https://www.ft.com/content/749c9ed4-5ab7-11ea-a528-dd0f971febbc> [dostęp: 20.03.2020].
- ² *China Caixin Manufacturing PMI*, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/china/manufacturing-pmi> [dostęp: 20.03.2020].
- ³ *China Services PMI*, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/china/services-pmi> [dostęp: 20.03.2020].
- ⁴ Finbarr Bermingham, *Coronavirus: China's exports and imports plummet in January and February*, South China Morning Post, 7.03.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3074060/coronavirus-chinas-exports-and-imports-plummeted-january-and> [dostęp: 20.03.2020].
- ⁵ Np. China Beige Book wskazują na drastyczne zwolnienie w gospodarce, zob. Andrea Riquier, *The situation in China is even worse than you think, says this analyst with a history of accurate calls*, Market Watch, 2.03.2020, <https://www.marketwatch.com/story/the-situation-in-china-is-even-worse-than-you-think-says-this-analyst-with-a-history-of-accurate-calls-2020-02-28> [dostęp: 20.03.2020].
- ⁶ Opinie te powołują się na chińskich ekonomistów. Zob. 周程程 (Zhou Chengcheng), 卢九安 (Lu Jiuan), *中国经济学人热点调研: 近七成经济学人判断2020年经济增速在5.0%~5.9%区间* (Badania wśród chińskich ekonomistów dotyczące palących kwestii: Blisko 70 proc. ekonomistów uważa, że wzrost gospodarczy w 2020 r. będzie w przedziale 5-5.9 proc.), National Business Daily, 19.03.2020, <http://www.nbd.com.cn/articles/2020-03-19/1418317.html> [dostęp: 20.03.2020].
Stwierdzają tak również zagraniczne źródła.
Zob. 倪浩 (Ni Hao), *彭博下调了中国经济增速至1.4% 激进预测引质疑* (Radykalna obniżka prognozy wzrostu Chin do 1.4 proc. przez Bloomberg budzi wątpliwości), Global Times, 19.03.2020, <https://finance.huanqiu.com/article/3xTpiQCN8rv> [dostęp: 20.03.2020].
W artykule prognozę Bloombergu poddano krytyce, ale podane jako kontrast dane innych ośrodków jak np. Nomura 4.8 proc., czy Standard Chartered 4 proc. również obniżają tempo wzrostu poniżej oficjalnych założeń stawianych do tej pory przez KPCh.
- ⁷ Don Weinland, Xinning Liu, *Chinese economy suffers record blow from coronavirus*, Financial Times, 16.03.2020, <https://www.ft.com/content/318ae26c-6733-11ea-800d-da70cfff6e4d3> [dostęp: 20.03.2020]. *Goldman cuts first quarter GDP estimate for China, sees 9% contraction vs +2.5% earlier*, Reuters, 17.03.2020, <https://www.reuters.com/article/us-china-economy-goldman/goldman-cuts-first-quarter-gdp-estimate-for-china-sees-9-contraction-vs-2-5-earlier-idUSKBN214oPL> [dostęp: 20.03.2020].
- ⁸ Chiński Nowy Rok jest świętem ruchomym. Dni wolne w 2020 przypadały pierwotnie na 24-30 stycznia. Ten okres został jednak wydłużony do 2 lutego, a następnie władze poszczególnych prowincji wprowadzały dodatkowe obostrzenia.
Zob. *China's Extended Lunar New Year Holiday Schedule*, China Briefing, <https://www.china-briefing.com/news/china-extends-lunar-new-year-holiday-february-2-shanghai-february-9-contain-coronavirus-outbreak/> [dostęp: 20.03.2020].
Przedłużenia terminów wskazane w powyższym artykule nie oznaczają, że automatycznie po tym terminie wszystkie przedsiębiorstwa i inne instytucje mogły podjąć działalność. Lokalne mniej lub bardziej formalne regularne blokowały – a w niektórych przypadkach nadal blokują – wznowienie działalności w poszczególnych branżach lub miejscowościach.
- ⁹ *国制造业500强复工复产率97.08%, 国资委联系行业协会多措并举提供服务保障* (Odsetek 500 największych przedsiębiorstw chińskiego sektora produkcyjnego, które podjęły pracę wyniósł 97.08%, Komisja Nadzoru i Zarządzania Majątkiem Państwa Rady Państwa pozostaje w kontakcie stowarzyszeniami branżowe żeby podjęły wiele działań i dostarczyły gwarancji realizacji usług), Xinhua, 28.02.2020, http://www.xinhuanet.com/fortune/2020-02/28/c_1125638640.htm [dostęp: 20.03.2020].
- ¹⁰ *21 省份规模以上企业复工超八成 专家: 经济长期增长趋势不改* (W 21 proc. prowincji odsetek przedsiębiorstw podejmujących pracę przekroczył 80 proc. Według ekspertów wzrost ekonomiczny w długim okresie pozostanie bez zmian), Xinhua, 4.03.2020, http://www.xinhuanet.com/fortune/2020-03/04/c_1125659056.htm [dostęp: 20.03.2020].
To nie oznacza jednak, że przedsiębiorstwa pracują na pełnych mocach produkcyjnych. Np. W Henan pracę podjęło prawie 84 proc. Zakładów, ale tylko przy niespełna połowie stanu osobowego.
- ¹¹ 熊丽 (Xiong Li), *复工率超90% 实现经济社会发展目标有支撑* (Odsetek przedsiębiorstw podejmujących pracę przekroczył 90 proc. Wspiera to realizację celów rozwoju gospodarczo – społecznego), China Economic Network, 18.03.2020, http://www.ce.cn/xwzx/gnsz/gdxw/202003/18/t20200318_34505756.shtml [dostęp: 20.03.2020].
W tym między innymi w Szanghaju, Zhejiangu i Jiangsu – kluczowych prowincjach z punktu widzenia eksportu – wartość ta miała być zbliżona do 100 proc.
- ¹² Nandini Venkata, *Caixin China Biz Roundup: Investigation Special — Lights Are On but No One's Working: How Local Governments Are Faking Coronavirus Recovery*, Caixin, 5.03.2020, <https://www.caixinglobal.com/2020-03-05/caixin-china-biz-roundup-investigation-special-lights-are-on-but-no-ones-working-how-local-governments-are-faking-coronavirus-recovery-101524475.html> [dostęp: 20.03.2020].

¹³ Keith Bradsher, *Halting China's Economy Was Hard. Restarting It Is Harder*, New York Times, 12.03.2020, <https://www.nytimes.com/2020/03/12/business/china-coronavirus-economy.html> [dostęp: 20.03.2020].

¹⁴ Yusho Cho, *Wage cuts begin in China as coronavirus weakens companies*, Nikkei Asian Review, 14.03.2020, <https://asia.nikkei.com/Economy/Wage-cuts-begin-in-China-as-coronavirus-weakens-companies> oraz Lulu Yilun Chen, Jinshan Hong,

Coronavirus hits China's workers as businesses say they can't pay wages now, Fortune, 19.02.2020.

¹⁵ 商务部: 全国生活服务企业复工率超过60% (Ministerstwo Handlu, Odsetek przedsiębiorstw świadczących usługi dla ludności przekroczył 60 proc.), Portal Rady Państwa ChRL, 19.03.2020, http://www.gov.cn/xinwen/2020-03/19/content_5493316.htm [dostęp: 20.03.2020].

Powodów jest kilka: nie wszędzie restauracje i inne lokale gastronomiczne dostały zgodę na podjęcie działalności w celu ochrony przed powstaniem ognisk wirusa, zaufanie części konsumentów w kwestii wygaśnięcia epidemii (jak podkreśla partyjno-rządowe medium wskutek obaw przed przeniknięciem wirusa z zagranicy) jest ograniczone, co wpływa na niewielką liczbę potencjalnych klientów. Wielu pracowników zamiejscowych również nie zdecydowało się jeszcze na powrót do miast i podjęcia pracy.

¹⁶ *Odsetek przedsiębiorstw podejmujących pracę przekroczył 90 proc...*

¹⁷ 刘伟 (Liu Wei), 黄泰岩 (Huang Taiyan), 黄群慧 (Huang Junhui), 张雁 (Zhang Yan), *新冠肺炎疫情掀不翻中国经济这片大海 - 经济学家谈如何全面、辩证、长远地看待我国经济发展* (Epidemia koronawirusa nie wyróci oceanu chińskiej gospodarki ekonomiści debatuja jak wszechstronnie, dialektycznie i w długiej perspektywie oceniać rozwój chińskiej gospodarki), Guangming Daily, 10.03.2020, http://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2020-03/10/nw.D110000gmrb_20200310_1-15.htm [dostęp: 20.03.2020]. Ma być tak między innymi ze względu na stosunkowo krótki okres zagrożenia epidemicznego i związane z tym zaburzenia, co ma pozwolić na ograniczenie jego wpływu do pierwszego kwartału.

¹⁸ Orange Wang, *Coronavirus: China trying vouchers to boost consumer but effort modest compared to HK, US*, South China Morning Post, 19.03.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3075929/coronavirus-china-local-governments-try-boost-spending> [dostęp: 20.03.2020].

¹⁹ Łukasz Sarek, *Polsko-chińskie stosunki gospodarcze w 2017 r. w ujęciu porównawczym*, Ośrodek Badań Azji, lipiec 2018, https://www.akademia.mil.pl/download/news/3536-1197-2018_08_RAPORT_Wspolpraca-gospodarcza-Polski-i-Chin-2017.pdf [dostęp: 20.03.2020].

²⁰ *Epidemia koronawirusa nie wyróci oceanu chińskiej gospodarki...*

²¹ Te kwestie są przedmiotem wielu analiz m.in., Łukasz Tarnawa, Aleksandra Świątkowska, *Gospodarka w warunkach pandemii*, Bank Ochrony Środowiska, Analizy Makroekonomiczne, Przegląd Kwartalny, 13.03.2020, https://www.bosbank.pl/_data/assets/pdf_file/0017/22562/BOSBank_kw_2020_2.pdf [dostęp: 20.03.2020] oraz Jakub Borowski, Krystian Jaworski, Jakub Olipra, *Prognozy na lata 2020 –2021*, Credit Agricole, Tygodnik Ekonomiczny, Makro Mapa, 16-22 marca, https://static.credit-agricole.pl/asset/m/a/k/makromapa-20200316_18010.pdf [dostęp: 20.03.2020].

²² W związku z czym armatorzy wprowadzili dodatkowe opłaty jak np. Maersk: *Congestion surcharge (CFD) – Reefer Cargo into Shanghai and Xingang, China*, serwis Maersk, 7.02.2020, <https://www.maersk.com/news/articles/2020/02/07/cfd-reefer-cargo-into-shanghai-xingang-china> [dostęp: 20.03.2020].

²³ Jan Skerritt, *There Aren't Enough Containers to Keep World Trade Flowing*, Bloomberg 18.03.2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-18/there-aren-t-enough-containers-to-keep-world-trade-flowing> [dostęp: 20.03.2020] oraz Grek Knowler, *Coronavirus leaves Europe exporters without empty containers*, JOC.com, 16.02.2020, https://www.joc.com/maritime-news/no-empties-europe-coronavirus-measures-tighten_20200316.html [dostęp: 20.03.2020].

²⁴ Np. wprowadzając dodatkowe opłaty sezonowe jak CMA CGM albo znacząco podnosząc stawki frachtowe jak Maersk.

Co do pierwszego rozwiązania por. *PSS - Cargo from North Europe to Asia*, serwis CMA CGM, 27.02.2020, <https://www.cma-cgm.com/news/2969/pss-cargo-from-north-europe-to-asia?cat=tariffandsurchargeupdates> [dostęp: 20.03.2020].

Co do drugiego rozwiązania por. *Scope North Europe to Far East Asia*, serwis Maersk, 3.03.2020, <https://www.maersk.com/news/articles/2020/03/03/ra-scope-north-europe-far-east-asia> [dostęp: 20.03.2020]

²⁵ *Shanghai Containerized Freight Index*, Shanghai Shipping Exchange, <https://en.sse.net.cn/indices/scfnew.jsp> [dostęp: 20.03.2020] oraz *China Containerized Freight Index*, Shanghai Shipping Exchange <https://en.sse.net.cn/indices/ccfnew.jsp> [dostęp: 20.03.2020].

SCFI i CCFI są obliczane według różnych metodologii i nie są porównywalne.

Por. Peter Yang, *The History of the Shanghai Containerized Freight Index (SCFI)*, Flexport, 13.05.2016, <https://www.flexport.com/blog/shanghai-containerized-freight-index-scfi-history/> [dostęp: 20.03.2020].

²⁶ Por. stawki CMA na pierwszą połowę stycznia, *FAK Rates - From Asia to North Europe*, serwis CMA CGM, 13.12.2019,

<https://www.cma-cgm.com/news/2865/fak-rates-from-asia-to-north-europe> [dostęp: 20.03.2020]
Stawki CMA CGM na kwiecień: *FAK Rates - From Asia to North Europe*, serwis CMA CGM, 28.02.2020, <https://www.cma-cgm.com/news/2971/fak-rates-from-asia-to-north-europe> [dostęp: 20.03.2020],
Stawki Maersk na marzec: *Far East to North Europe*, serwis Maersk, 21.02.2020, <https://www.maersk.com/news/articles/2020/02/21/ra-far-east-north-europe> [dostęp: 20.03.2020].
Stawki Maersk na kwiecień: *Far East to North Europe*, serwis Maersk, 13.03.2020, <https://www.maersk.com/news/articles/2020/03/13/ra-far-east-north-europe> [dostęp: 20.03.2020].
²⁷ *Far East to North Europe*, serwis Maersk, 13.03.2020 w porównaniu do: *Far East to North Europe*, serwis Maersk, 12.04.2019, <https://www.maersk.com/news/articles/2019/04/12/rate-announcement-far-east-to-north-europe> [dostęp: 20.03.2020].
²⁸ Gita Gopinath, *Limiting the Economic Fallout of the Coronavirus with Large Targeted Policies*, IMF Blog, 9.03.2020, <https://blogs.imf.org/2020/03/09/limiting-the-economic-fallout-of-the-coronavirus-with-large-targeted-policies/> [dostęp: 20.03.2020].
Por. dodatkowo: Baltic Dry Index z poziomu 411 pkt 10 lutego (w tym samym okresie ub.r. oscylował w okolicach 600 pkt, w lutym 2016 spadł do najniższej wartości w historii wartości 290 pkt) podniósł się do 612 w dniu 17 marca.
Zob. Baltic Exchange Dry Index, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/commodity/baltic> [dostęp: 20.03.2020]. Również inne wskaźniki wskazywały na poprawę sytuacji.
Zob. Ryan Swift, *Shipping rates show signs of a recovery in demand as China's economy and factories reboot from coronavirus lockdown*, South China Morning Post, 10.03.2020, <https://www.scmp.com/business/companies/article/3073956/shipping-rates-show-tentative-signs-recovery-chinas-economy> [dostęp: 20.03.2020].
Należy jednak mieć na uwadze, że wzrost stawek jest również spowodowany zmniejszeniem liczby rejsów, co obniża koszty i przy zmniejszonej podaży pomaga w utrzymaniu cen nawet przy niższym popycie.
²⁹ Michał Tokarczyk, *Koronawirus uderzył w porty. "Sytuacja jest napięta"*, Wyborcza.pl, 12.03.2020, <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,25779221,koronawirus-uderzyl-w-porty-sytuacja-jest-napieta.html> [dostęp: 20.03.2020].
³⁰ *Ports feel coronavirus impact on global trade*, Financial Times, 18.03.2020, <https://www.ft.com/content/1071ae50-6394-11ea-b3f3-fe4680ea68b5> [dostęp: 20.03.2020]
oraz *Novel Coronavirus (COVID-19): Operational Update for China*, Agility, aktualizacja na 19 marca 2020, <https://www.agility.com/en/pages/novel-coronavirus-covid-19-operational-update-for-china/> [dostęp: 20.03.2020]
³¹ Robert Przybylski, *Słaby marzec dla logistyki. Problemy na morzu i lądzie*, Rzeczpospolita, 8.03.2020, <https://logistyka.rp.pl/transport/5326-slaby-marzec-dla-logistyki-problemy-na-morzu-i-ladzie> [dostęp: 20.03.2020].
³² Robert Przybylski, *Opustoszały terminale cargo*, Rzeczpospolita, 28.02.2020, <https://logistyka.rp.pl/transport/5248-opustoszaly-terminale-cargo> [dostęp: 20.03.2020].
³³ Lisa Baertlein, David Kirton, *Air freight rates skyrocket amid passenger flight cuts, Chinese factory restarts*, Reuters, 11.03.2020, <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-airlines-freight/air-freight-rates-skyrocket-amid-passenger-flight-cuts-chinese-factory-restarts-idUSKBN2oYo6z> [dostęp: 20.03.2020].
³⁴ Brigitte Gledhill, *DIY Freighter Business on the Rise?*, Cargo Forwarder Global, 15.03.2020, <https://www.cargoforwarder.eu/2020/03/15/diy-freighter-business-on-the-rise/> [dostęp: 20.03.2020].
³⁵ Kim Link-Wills, *Coronavirus could deliver 17 million-TEU blow to container shipping*, Freight Waves via American Shipper, 18.03.2020, <https://s29755.pcdn.co/news/coronavirus-could-deliver-17-million-teu-blow-to-container-shipping> [dostęp: 20.03.2020].
³⁶ *China-Europe freight trains in fast lane despite coronavirus*, Xinhua, 12.03.2020, http://www.xinhuanet.com/english/europe/2020-03/12/c_138870524.htm [dostęp: 20.03.2020], Greg Knowler, *China-EU shippers turn to rail after ocean capacity cuts*, JOC.com, 12.03.2020, https://www.joc.com/rail-intermodal/china%E2%80%93eu-shippers-turn-rail-after-ocean-capacity-cuts_20200312.html [dostęp: 20.03.2020],
³⁷ Customer Advisory: Novel Coronavirus – Update #5, Scan Global Logistics, 10.03.2020, [dostęp: 20.03.2020], <https://www.scangl.com/media/2153/coronavirus-customer-advisory-no-5.pdf>
³⁸ Damian Olko, *Infekcja czy choroba przewlekła - jak koronawirus SARS-CoV-2 wpłynie na gospodarkę Polski?*, Deloitte, 4.03.2020 aktualizacja 17.03.2020, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/press-releases/articles/Infekcja-czy-choroba-przewlekla-jak-koronawirus-wplynie-na-gospodarke-Polski.html> [dostęp: 20.03.2020].
³⁹ *Polskie firmy zaczynają odczuwać skutki opóźnionych dostaw z Chin*, PAP, 1.03.2020, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C596217%2Cpolskie-firmy-zaczynaja-odczuwac-skutki-opoznionych-dostaw-komponentow-z> [dostęp: 20.03.2020].
⁴⁰ Wnioski te oparte są na założeniu, że epidemia w Chinach zostanie wygaszona i nie zostaną ponownie wprowadzone ograniczenia w przepływie towarów i osób, w ciągu najbliższych tygodni chiński sektor produkcyjny podejmie pracę na pełnych mocach oraz że w kwietniu zostaną znacząco złagodzone zaburzenia w procesach logistycznych, co umożliwi regularny przewóz towarów na szlakach międzykontynentalnych. Podobnie również zob.

Gospodarka w warunkach pandemii...

⁴¹ W 2019 r. wg danych GUS. Pozostałe dane dotyczące wartości eksportu w poszczególnych pozycjach są również podane według danych GUS za 2019 r.

⁴² Dotyczy to produkcji komputerów przemysłowych.

⁴³ Jakub Borowski, Krystian Jaworski, Jakub Olipra, *Epidemia koronawirusa – czarny scenariusz dla Polski*, Credit Agricole, Tygodnik Ekonomiczny, Makro Mapa, 2-8.03.2020,

https://static.credit-agricole.pl/asset/m/a/k/makromapa-20200302_17837.pdf [dostęp: 20.03.2020].

⁴⁴ Michał Janczura, *Przez koronawirusa może zabraknąć leków w aptekach. "Właśnie odbywa się walka o zapasy"*, Tok FM, 28.02.2020, <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,171710,25740781,przez-koronawirusa-moze-zabraknac-lekow-w-aptekach-wlasnie.html> [dostęp: 20.03.2020].

Dotyczy to również środków ochrony roślin. Zob. Małgorzata Tyszka, *Problem z pestycydami z powodu koronawirusa?*, farmer.pl, 3.03.2020,

<https://www.farmer.pl/produkcja-roslinna/ochrona-roslin/problem-z-pestycydami-z-powodu-koronawirusa,92553.html> [dostęp: 20.03.2020].

⁴⁵ *Komunikat Ministra Zdrowia ws. obwieszczenia antywywozowego*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 5.03.2020.

⁴⁶ Obliczenia własne na podstawie danych GUS za 2019 r. <https://www.gov.pl/web/zdrowie/komunikat-ministra-zdrowia-ws-obwieszczenia-antywywozowego> [dostęp: 20.03.2020].

⁴⁷ Ju-min Park, *Samsung ends mobile phone production in China*, Reuters, 2.10.2019, <https://www.reuters.com/article/us-samsung-elec-china/samsung-ends-mobile-phone-production-in-china-idUSKBN1WHoLR> [dostęp: 20.03.2020].

⁴⁸ Jakub Borowski, Krystian Jaworski, Jakub Olipra, *Polska najbardziej odporna na COVID-19 na tle regionu*, Credit Agricole, Tygodnik Ekonomiczny, Makro Mapa, 9-15.03.2020,

https://static.credit-agricole.pl/asset/m/a/k/makromapa-20200309_17891.pdf [dostęp: 20.03.2020].

⁴⁹ „W praktyce trudno zakładać całkowity zanik wymiany handlowej z Chinami przez cały rok. Przy założeniu redukcji obrotów handlowych o połowę przez miesiąc (przy założeniu braku substytucji importem z innych krajów i braku wystarczających zapasów) wpływ na roczny PKB wyniósłby mniej niż 0,1% PKB (a od PKB w I kw. mogłaby odjąć 0,2-0,3%). Przy wydłużeniu zakłóceń do 3 miesięcy – ok. 0,2% dla rocznego PKB.”

Cyt. Za Marcin Luzziński, *Możliwe skutki zakłóceń w handlu Polska-Chiny*, Santander, Polska Gospodarka i Rynki Finansowe, 13.02.2020,

https://www.santander.pl/regulation_file_server/time20200213124403/download?id=159669&lang=pl_PL [dostęp: 20.03.2020].

⁵⁰ Dane GUS za 2019 r.

⁵¹ *Epidemia koronawirusa – czarny scenariusz dla Polski...*

⁵² KGM ma podpisane umowy ramowe z China Minmetals na dostawy towarów, ale warunki umowy nie są jawne. Ceny miedzi mogą spaść w nadchodzących miesiącach.

Zob. Katrina Bishop, *These 2 charts show copper prices could fall further — and the global economy too*, CNBC, 19.03.2020, <https://www.cnbc.com/2020/03/19/copper-prices-could-fall-further-amid-the-coronavirus-crisis.html>

[dostęp: 20.03.2020].

⁵³ Analiza oparta na danych GUS za 2019 r. wyrażonych w USD.

⁵⁴ Łukasz Sarek, *Wstrzymanie przez Chiny importu polskiego drobiu*, Biuletyn Ośrodka Badań Azji, Nr 34, Luty – Marzec, 2020, https://www.akademia.mil.pl/download/news/Biuletyn_O%C5%99Brodka_Bada%C5%84_Azji_Luty-marzec_2020.pdf [dostęp: 20.03.2020].

[dostęp: 20.03.2020].

⁵⁵ Obliczenia przeprowadzone na podstawie danych GUS za 2019 r.

⁵⁶ *Możliwe skutki zakłóceń w handlu Polska-Chiny...*

⁵⁷ Roman Gurbiel, *Charakterystyka wymiany handlowej między Polską a Niemcami w Nowa Współzależność. Perspektywy Rozwoju Polsko-Niemieckiej Współpracy Gospodarczej*, Klub Jagielloński, Ośrodek Studiów Wschodnich, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, luty 2019,

<https://klubjagiellonski.pl/wp-content/uploads/2019/03/nowa-wspolzalezosc-1.pdf> [dostęp: 20.03.2020].

⁵⁸ Łukasz Sarek, *Dynamika wzrostu polskiego eksportu do Chin w 2018 r. z uwzględnieniem roli Niemiec*, Biuletyn Ośrodka Badań Azji, Nr 26, Marzec 2019,

https://www.akademia.mil.pl/download/news/Biuletyn_O%C5%99Brodka_Bada%C5%84_Azji_Marzec_2019.pdf

[dostęp: 20.03.2020].

⁵⁹ *Epidemia koronawirusa – czarny scenariusz dla Polski...*

⁶⁰ Jakub Borowski, Krystian Jaworski, Jakub Olipra, *Koronawirus zrywa łańcuchy dostaw w strefie euro*, Credit Agricole, Tygodnik Ekonomiczny, Makro Mapa, 24 luty – 1 marca 2020,

https://static.credit-agricole.pl/asset/m/a/k/makromapa-2020-02-24_17780.pdf [dostęp: 20.03.2020].

⁶¹ *Koronawirus zrywa łańcuchy dostaw w strefie euro...*

⁶² Konrad Popławski, *Niemiecki pakiet kryzysowy – szczepionka na gospodarcze skutki koronawirusa*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 11.03.2020, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2020-03-11/niemiecki-pakiet-kryzysowy-szczepionka-na-gospodarcze-skutki> [dostęp: 20.03.2020]

oraz Soforthilfen, Kredite, Stabilitätsfonds – Kabinett beschließt den riesigen Schutzschirm, Handelsblatt, 23.03.2020, <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/coronahilfen-soforthilfen-kredite-stabilitaetsfonds-kabinett-beschliesst-den-riesigen-schutzschirm/25670098.html> [dostęp: 23.03.2020].

⁶³ *Global spread of virus means China's factories will get hit again*, Japan Times, 10.03.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/03/10/business/coronavirus-china-factories/#.XnNCwPEo85k>

⁶⁴ *Millions of Chinese Firms Face Collapse If Banks Don't Act*, Bloomberg, 23.02.2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-02-23/millions-of-chinese-firms-face-collapse-if-banks-don-t-act-fast> [dostęp: 20.03.2020].

⁶⁵ Daniela Wei, *Half of Chinese Retailers Risk Collapse Within Six Months*, Bloomberg, 19.03.2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-19/half-of-chinese-retailers-risk-collapse-within-six-months> [dostęp: 20.03.2020].

⁶⁶ Houze Song, *In Battling Coronavirus Shock, Fiscal Policy Is Weapon of Choice*, Macro Polo, 18.03.2020, <https://macropolo.org/coronavirus-economic-shock-fiscal-policy-is-weapon-of-choice/> [dostęp: 20.03.2020].

⁶⁷ Ubezpieczenie transakcji eksportowej ze względu na koszty, formalizm i mechanikę działania są w praktyce mało przydatnym narzędziem przy wielu transakcjach importowych realizowanych przez firmy z segmentu MŚP.

⁶⁸ Muyu Xu, Tony Munroe, *China trade agency to offer firms force majeure certificates amid coronavirus outbreak*, Reuters, 31.01.2020, <https://www.reuters.com/article/us-china-health-trade/china-trade-agency-to-offer-firms-force-majeure-certificates-amid-coronavirus-outbreak-idUSKBN1ZUo75> [dostęp: 20.03.2020].

⁶⁹ Sun Yu, Xinning Liu, *China issues record number of force majeure certificates*, Financial Times, 28.02.2020, <https://www.ft.com/content/bca84ad8-5860-11ea-a528-dd0f971febbc> [dostęp: 20.03.2020].

⁷⁰ Timothy W. Blakely, Paul D. McKenzie, Gary Zeng, Jessica Chan, *Contract Performance in the Time of Coronavirus: Perspectives from Mainland China and Hongkong*, Morrison Foerster, 7.02.2020, <https://www.mofo.com/resources/insights/200207-contract-performance-coronavirus-china-hong-kong.html> [dostęp: 20.03.2020].

Problem dotyczy nie tylko wykorzystania tych instytucji w trakcie postępowania sądowego czy arbitrażowego, ale również w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przez chińskich sąd. Zob. Dan Harris, *Force Majeure in the Time of Coronavirus*, China Law Blog, 27.02.2020,

<https://www.chinalawblog.com/2020/02/force-majeure-in-the-time-of-coronavirus.html> [dostęp: 20.03.2020]

⁷¹ Kursy walut na Bankier.pl

<https://www.bankier.pl/waluty/kursy-walut/forex/USDPLN> [dostęp: 23.03.2020].

Miało to miejsce po spadku kursu z poziomu około 3,95 między 18 a 20 lutym.